

7.10.2024

OPH-5178-2024

Karvin asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 112/2024 vp)

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 112/2024 vp).

Ammatillista koulutusta koskevat säädösehdotukset

Muutokset henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa koskeviin säädöksiin

Ammatillisessa koulutuksessa henkilökohtaistaminen tarkoittaa sitä, että opiskelijalle suunnitellaan ja toteutetaan hänen tarpeitaan vastaava opintopolku. Jokaiselle koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), johon kirjataan opiskelijan tavoitteena oleva tutkinto tai tutkinnon osat, tiedot opiskelijan aiemman osaamisen huomioimisesta tutkinnon suorittamisessa, opiskelijan tarvitseman uuden osaamisen hankkimisen tavat ja sisällöt, osaamisen osoittaminen, yksilölliset ohjaus- ja tukitoimet ja mahdollinen erityisen tuen sisältö sekä opiskelijalle laadittava urasuunnitelma. Henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmassa säädetään laissa ammatillisesta koulutuksesta (Laki 2017).

Esityksessä ehdotetaan, että ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia muutettaisiin siten, että henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa oppivelvolliselle opiskelijalle laadittaessa koulutuksen järjestäjällä ei olisi velvollisuutta tunnistaa ja tunnustaa oppivelvollisen aiemmin hankittua osaamista kuin siltä osin, kuin oppivelvollinen on suorittanut ammatillisen perustutkinnon, ammatitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon perusteiden mukaisia tutkinnon osia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita sekä lukio-opintoja, korkeakouluopintoja tai muun toimivaltaisen viranomaisen arvioimia ja todentamia opintoja. Esityksen tavoitteena on purkaa koulutuksen järjestäjiä koskevia normeja ja vahvistaa julkisen talouden kestävyyttä. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman keventämisen ja osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmasta luopumisen on arvioitu vähentävän julkistalouden menoja neljällä miljoonalla eurolla vuodessa.

7.10.2024

Karvi toteutti vuonna 2022 arvioinnin, joka tuotti tietoa henkilökohtaistamiseen, osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen sekä ohjaukseen liittyvien käytäntöjen toimivuudesta ja opiskelijoiden valinnanmahdollisuuksien toteutumisesta (Kiesi ym. 2022). Arviointitulosten mukaan osaamisen tunnustamisen toteutui parhaiten silloin, kun kyseessä oli voimassa olevien tutkinnon perusteiden mukainen aiemmin hankittu osaaminen. Osaamisen tunnustaminen toimi parhaiten ammatillisista perustutkinnoista, ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista sekä lukio-opinnoista. Heikoiten toimi osaamisen tunnustaminen korkeakouluopinnoista. Osaamisen tunnustaminen ammatillisiin ja yhteisiin tutkinnon osiin toimi lähes yhtä hyvin. Työssä tai harrastuksissa hankitun osaamisen tunnustaminen ei toteutunut kovin hyvin. Tunnistamiseen ja tunnustamiseen liittyvissä toimintatavoissa oli myös vaihtelua koulutuksen järjestäjien välillä sekä järjestäjien sisällä esimerkiksi koulutusaloitain tai toimipaikoittain. Arviointitulosten mukaan osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen käsitteitä, toimintaohjeita ja linjauksia tulisi selkeyttää. Tämä koskee sekä valtakunnallisia että järjestäjätason ohjeita.

Karvi katsoo, että henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman keventäminen on sinänsä perusteltua, mutta keventämisen tulisi kohdentua enemmänkin HOKSin tietosisältöön ja rakentamiseen, joka on henkilökohtaistamisen, ammatillisen kasvun ja urasuunnittelun näkökulmasta liian tekninen ja raskas. Arvioinnissa suositeltiin, että opetus- ja kulttuuriministeriön tulee tarkastella tietosisällön ajantasaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta yhdessä koulutuksen järjestäjien, opetus- ja ohjaushenkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Samalla henkilökohtaistamisprosessin ajallista ja rakenteellista suunnittelua tulee kehittää. Arvioinnissa suositeltiin, että niiden opiskelijoiden osalta, jotka tulevat perusopetuksesta, valmentavasta koulutuksesta tai ilman aikaisempaa opiskelu- tai työkokemusta, henkilökohtaistamista ja HOKS-lomaketta tulisi vaihteistaa ja osittaa siten, että keskitytään ensisijaisesti opintojen alkuvaiheen kannalta relevantteihin ohjauskysymyksiin ja tiedontarpeisiin. Heidän kohdallaan HOKSin laadinnan ja ensikertaisen hyväksymisen aika voisi olla pidempi ja HOKSissa tulisi opintojen alussa keskittyä niihin asioihin, jotka tukevat opiskelijoita opintoihin kiinnittymisessä ja ammatillisessa suuntautumisessa. Tämä palvelisi myös opetus- ja ohjaushenkilöstön työtä, koska henkilökohtaistaminen jakautuisi tasaisemmin, ja lisäisi HOKSin laatua, kun kaikkea ei tarvitsisi suunnitella ja kirjata kerralla. Niiden opiskelijoiden kohdalla, joilla jo on aiempaa opiskelu- tai työelämäkokemusta, henkilökohtaistamisen alkuvaiheessa painottuvat aikaisemman osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen sekä puuttuvan osaamisen määrittely ja sen hankkimisen suunnittelu. Urasuunnittelun merkitystä valintojen tekemisen pohjana on syytä korostaa kaikkien opiskelijoiden kohdalla.

Tutkintokohtaisesta osaamisen arvioinnin kehittämissuunnitelmasta luopuminen

Hallitus esittää, että lakia ammatillisesta koulutuksesta muutetaan niin, että koulutuksen järjestäjällä ei jatkossa olisi velvollisuutta laatia tutkinto- tai koulutuskohtaista osaamisen arvioinnin toteutamis-suunnitelmaa. Karvin ammatillisen koulutuksen järjestäjien laadunhallinnan tila -arvioinnin

7.10.2024

mukaan valtaosalla ammatillisen koulutuksen järjestäjistä osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma on osa laadunhallintajärjestelmää. Lisäksi osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman kytkeminen osaksi laadunhallintajärjestelmää oli yksi niistä ammatillisen koulutuksen laatustrategian kehittämistoimista, joissa järjestäjät olivat edistyneet parhaiten. Valtaosa koulutuksen järjestäjistä arvioi suunnitelman ohjaavan melko kattavasti ja systemaattisesti käytännön arviointitoimintaa. Niin ikään valtaosa koulutuksen järjestäjistä arvioi vähintään kehittyvälle tasolle myös sen varmistamisen, että osaamisen osoittaminen, arviointi ja todentaminen toteutuvat osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman sekä säädösten ja linjausten mukaisesti. (Korpi ym. 2022.)

Karvin arviointien (esim. Frisk ym. 2023, Hakamäki-Stylman 2024a, 2024b) mukaan näyttöjen toteutuminen ja arviointi eivät kuitenkaan toteudu tällä hetkellä kaikilta osin lain edellyttämällä tavalla, sillä useissa tutkinnoissa näyttöjä järjestetään paljon oppilaitoksissa ja ne arvioidaan ilman työelämän edustajaa.

Karvi katsoo, että vaikka laki ei edellyttäisi koulutuksen järjestäjiä laatimaan osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmia, tulee koulutuksen järjestäjillä olla selkeät osaamisen arvioinnin menettelytavat, jotka ohjaavat opettajia, työpaikkaohjaajia ja arvioijia osaamisen arviointiin liittyvissä tilanteissa, kuten arvioijien perehdyttämisessä, arvioinnin mukauttamisissa sekä osaamistavoitteiden ja ammattitaitovaatimusten poikkeamisissa sekä arvosanasta päättämisessä. Lakiesityksessä ehdotettu osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman laatimisvelvoitteen poistaminen ei näin ollen vähennä hallinnollista työtä ja tuo säästöjä. Yhteiset menettelytavat yhtenäistävät arvioinnin käytäntöjä ja varmistavat opiskelijoiden tasavertaista kohtelua osaamisen arvioinnissa.

Lukiokoulutusta koskevat säädösehdotukset

Karvi pitää hallinnollisten resurssien vievien normien ja velvoitteiden keventämistä sinällään järkevänä, jotta lukiot voivat keskittyä laadukkaaseen lukiokoulutuksen toteuttamiseen. Lakiesityksessä ehdotettu lukuvuosisuunnitelman laatimisen velvoitteen poistaminen ei todennäköisesti kuitenkaan vähennä hallinnollista työtä ja tuo säästöjä, koska lukioiden on kuitenkin suunniteltava lukuvuositaitaintensa toimintaansa. Suurempia säästöjä voisi saada aikaan paikallisesti suunnittelemalla ja priorisoidulla tehtäviä sekä kehittämällä ketterämpiä toimintatapoja.

Säädöksen poistamisella ei välttämättä ole huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön heikentävää vaikutusta. Esitetty taloudellinen säästö on kyseenalainen. Karvi pitää kuitenkin tärkeänä, että huoltajilla on mahdollisuus käyttää ääntään ja antaa palautetta. Tiedonvaihto huoltajien ja oppilaitoksen välillä tulee olla ajantasaista ja sujuvaa. Esimerkiksi lukion opiskelijoiden oppimisen tuen tarpeet ovat kasvaneet viimeisten vuosien aikana, ja sen takia tiedonvaihto on entistä tärkeämpää. (Hellgren ym. 2024.)

7.10.2024

Harri Peltoniemi
Johtaja
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Lähteet

Frisk, T., Goman, J., Hakamäki-Stylman, V., Hievanen, R., Hiltunen, K., Kiesi, J. & Kilpeläinen, P. 2023. Ammatillisen koulutuksen tila – työelämälähtöisyys ja yksilölliset opintopolut ovat vahvistuneet, laadussa kuitenkin vaihtelua ja yhdenvertaisuuden toteutumisessa puutteita. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Policy brief 4:2023.

Hakamäki-Stylman, V., Hievanen, R. & Kilpeläinen, P. 2024a. Ammatillinen osaaminen ja pedagoginen toiminta luonto- ja ympäristöalan perustutkinnossa ja luontoalan ammattitutkinnossa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 21:2024.

Hakamäki-Stylman, V., Kilpeläinen, P. & Hievanen, R. 2024b. Ammatillinen osaaminen ja pedagoginen toiminta puuteollisuuden perus- ja ammattitutkinnossa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 14:2024

Hakamäki-Stylman, V. & Kilpeläinen, P. 2023. Näyttötoiminnan laatu ja näytöissä osoitettu osaaminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 4:2023.

Hellgren, J., Saarinen, J., Marjanen, J., Lepola, L., Pullinen, H., Ahola, S., Engblom-Pelkkala, K., Eriksson, M., Fredriksson, P., Hynönen, I., Karjalainen, T. & Värri, K. 2024. Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 11:2024

Kiesi, J., Goman, J., Huhtanen, M., Helve, H., Laine, A., Piilonen, H., Raudasoja, A., Ståhl, B. & Vartiainen, R. 2022. Ammatillisilla poluilla – Arviointi yksilöllisistä opintopoluista ammatillisessa koulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 26:2022.

Korpi, A., Frisk, T., Hietala, R., Tuurnas, A. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien laadunhallinnan tila 2022. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 12:2022.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017 / 531.

